

БІБЛІОГРАФІЯ

Французька думка в Університеті "Києво-Могилянська Академія"

Французька філософія кінця ХХ ст.: для одних — це символ сучасної думки, сучасного стилю мислення, для інших — хвилююча проза свободи, що розчиняє залишки тоталітарних ідеологій, для когось — квінтесенція європеїзму, для когось іще — жахливе відпадиння від традиційних вартостей, ще для когось — одна з найостанніших, можливо, спроб примирити раціоналізм і людську ширість, віднайти спосіб осмислити становище людини в нинішньому плінному світі, не підбурюючи до нових катастроф... Прикро, що за всієї привабливості цього феномена людської думки, його ролі у творенні духовного образу сучасності досі ми обізнані з ним ще так мало. На заваді знайомству як мовний бар'єр, так і обмежені можливості наших збіднілих бібліотек і видань.

Останнім часом, проте, справи тут повертаються на краще. Радісною подією наукового і культурного життя стало відвідання Києва і виступи з лекціями в Національному університеті «Києво-Могилянська Академія» (НаУКМА) протягом 1993-1996 рр. провідних діячів гуманітарної думки сучасної Франції: патріарха французької і європейської філософії П.Рікера, істориків М.Емара, Ю.Шерер, К.-Л.Шміта, Ж.Ніва, Б.Касен, Г.Форні, А.Глюксмана, Д.Вольтона, П.Аснера та ін. Можна сподіватися, що такі візити стануть доброю традицією.

Поступово розширюються й можливості знайомства з франкомовною друкованою продукцією. Завдяки люб'язній допомозі посольства Франції в Україні, до бібліотек НаУКМА й Інституту філософії НАН України нині надходять монографії, збірки, часописи, що дає змогу читачеві, який знає французьку мову, скласти досить повне уявлення про характер і основну проблематику сучасних гуманітарних досліджень Франції.

Водночас започатковано видання серії перекладів "Дух і літера", що має на меті зробити найважливіші праці французьких інтелектуалів-гуманітаріїв доступними для якомога ширшого читацького загалу, перетворити їх на надбання української культури. Серія видається за сприяння посольства Франції в Україні й при підтримці Міністерства закордонних справ Франції; наукове

редагування здійснює Франко-українська лабораторія гуманітарних досліджень НАУКМА (тепер — Центр європейських гуманітарних досліджень).

Нині маємо вже сім виданих книжок серії "Дух і літера". Вони знайомлять українського читача з творами А.Бергсона, Ф.Моріака, Ж.-П.Вернана, М.Фуко, Ж.Дерріда, А.Глюксмана, П.Рікера, кожне з цих імен по-своєму широко відоме в сучасному світі, хоча традиції, котрі вони уособлюють, доволі різні.

Ф.Моріак більше знаний як письменник-белетрист, що утверджує в своїх творах моральну гідність людської особистості, розкриває з християнських позицій драматизм її існування. Виданий нині нарис "У що я вірю", написаний Ф.Моріаком на схилі віку, є щирою спробою мудрої і гуманної людини розібратися в характері й підвалинах власної віри, нелукаво й дохідливо відповісти на питання про причини своєї вірності релігії. Попри всю простоту і прозорість викладу, пропонуваній нарис розкриває суть проблем сучасної католицької свідомості.

Інший зріз гуманітарної думки репрезентує розвідка Ж.-П.Вернана "Смерть в очах". Це блискуче дослідження однієї з найзахоплюючих сторінок античної міфології — давньогрецьких уявлень про потойбічне і їхні персоніфікації в образах Артеміди, Діоніса та Медузи Горгони. Гадаємо, що з викладеним баченням античності на межі її зустрічі з "іншим" і "дивним", в аспекті жахів, що її переслідували, цікаво буде познайомитися українському читачеві, звиклому до дещо іншої традиції тлумачення і сприйняття.

"Правила промови" М.Фуко — інавгураційна лекція, прочитана відомим філософом з нагоди вступу на посаду професора Колеж де Франс 2 грудня 1970 р.; тут стисло викладені основні методологічні засади й програма досліджень мислителя на період, що пізніше в біографії Фуко отримав назву періоду "генеалогії влади". Нагадаємо, що ідеї цього мислителя, одного з найбільш авторитетних у сучасній Франції, справили глибокий конструктивний вплив на весь розвиток гуманітарної думки кінця ХХ ст. Слід сподіватися, що ознайомлення нашого читацького загалу з його творчим доробком також буде продовжене.

Цілий спектр гострих проблем філософської думки, що стосуються переважно її протистояння тоталітарній ідеології й утопічній свідомості ХХ ст. (т.зв. "інтегрizmu"), висвітлений у книзі А.Глюксмана "Одинадцята заповідь". Автор розглядає зв'язок сучасної етики з трагічним баченням світу, обстоює думку про те, що запобігання актуальному злу повинно мати для сучасної думки пріоритет над конструюванням ідеального добра.

"Позиції" Ж.Дерріда — збірка інтерв'ю одного з лідерів французького постструктуралізму. В цих інтерв'ю філософ зводить

рахунки з традицією західноєвропейської метафізики, окреслює умови її деконструкції.

На особливу увагу заслуговує, нарешті, видана в серії книга П.Рікера "Навколо політики". Збірка надає читачеві можливість відчути інтелектуальне й етичне тло міркувань видатного філософа стосовно того неодмінного аспекту людського існування, що його ще Арістотель називав *bios politikos*, тобто політичний спосіб життя. Вибудована на базі розгорнутих аналізів праць Г.Арендт, Я.Паточки, Е.Вейля та ін., книга являє інтерес, поза усім іншим, ще й як своєрідний вступ до сучасної європейської філософії політики, ще мало відомої в нашій країні.

Репрезентативними для сучасної французької культури та цікавими самі по собі є й усі без винятку анонсовані видання серії, поява яких очікується. Серед них твори Ж.Ніва ("До закінчення російського міфа"), С.Вейль ("Укорінення", "Лист до клірика"), Е.Левінаса ("Між нами"). Здається, немає потреби представляти названих мислителів освіченому українському читачеві. Краще сподіватимемося на якнайшвидше видання цих праць, здатних задовольнити найрізноманітніші інтелектуальні смаки, і на нові зустрічі з гуманістикою сучасної Франції.

Утім, як зазначає Костянтин Сігов, відповідальний редактор "Духу і літери", у перспективі видання серії не будуть обмежуватися лише колом сучасних авторів. Планується й переклад шедеврів французької думки минулих часів, досліджень видатних філософів, істориків, психологів, мистецтвознавців. Звичайно, при цьому мають бути враховані й читацькі побажання, інтереси як фахівців, так і всіх тих, хто цікавиться культурою Франції.

В. А. Малахов.

Qu'est-ce que la justice? Devant l'autel de l'histoire. Sous la direction de Jacques Poulin "Presses Universitaires de Vincennes". — 1996. — 281 p.

Якось так склалося, що цей збірник суто академічних жанрів, зосереджених довкола проблеми "справедливості" в умовах історії, кон'юнктура якої ніколи тій "справедливості" не сприяла, починається, серед іншого, з нарису про "свободу і рівність у Токвіля" (Крістоф Менке, Берлін), а закінчується, поряд з іншим, етюдом Жака Ранс'єра про "вину", де згадується про патетичну антиюридичну поведінку Огюста Бланкі, якого так ненавидів Токвіль із його безберегим, — власне, по обидва береги Атлантики, — юридичним пафосом.